

Poštovani,

Kao prvo čestitka na dobro obavljenom poslu i želja da se stvar provede u život. U prilogu ipak šaljem jedan kraći osvrt pisanja crta i crtica s aspekta tiskarstva.

Srdačan pozdrav,

Dražen Tončić

Crte, crtice ...

Poštovani,

iako nisam jezičar i nisam nimalo kompetentan u smislu pravopisa, pišem vam ovo kao netko tko već gotovo trideset godina radi s knjigama. Kao grafički, likovni ili tehnički urednik uredio sam, doslovno, nekoliko tisuća knjiga, časopisa i drugih publikacija. Kako ne bi ispalo da nisam pustio glasa po ovom pitanju, odlučio sam ipak ovo napisati.

Riječ je o sljedećem. Kako sam radio gotovo sa svim većim hrvatskim izdavačima u osamdesetima, tako sam obilazio i gotovo sve tada postojeće tiskare i surađivao s mnogim slagarima u tiskarama (zanimanje koje više ne postoji) i naravno lektorima. Od njih sam »naučio« ili bolje reći — preuzeo — neka pravila (koja možda i nisu važna za rukom pisane tekstove) po pitanju crta u tekstu koja su mi se činila prilično logična. U to vrijeme tekst je mogao glasiti ovako:

Hodam prema tramvajskoj stanici, a kad tamo — »grobar«*.
— Kako su igrali crno-bijeli? — upitam ga zlurado.
— Primili su gol u 90-oj! — odgovara mi s nevjericom u glasu.

* »Grobar« — kolokvijani izraz za navijače beogradskog Partizana.
Zanimljivost: u razdoblju 1958.–1959. predsjednik JSD Partizan bio je Franjo Tuđman.

Sredinom osamdesetih, u nakladničkoj kući u kojoj sam tada radio, uveli smo prvi DTP sustav u jednu redakciju. Iako su to bili tek začeci kompjutorskog oblikovanja sloga, trudili smo se postići da to liči na profesionalni slog kakav smo izrađivali u pravim tiskarama. Nakon nas su i drugi nakladnici počeli uvoditi slične sustave, tiskare su propadale, a slagari gubili posao. Posao su preuzeli priučeni kompjutoraši i slog je počeo izgledati ovako:

Hodam prema tramvajskoj stanici, a kad tamo - "grobar"*.
- Kako su igrali crno-bijeli? - upitam ga zlurado.
- Primili su gol u 90-oj! - odgovara mi s nevjericom u glasu.

* "Grobar" - kolokvijani izraz za navijače beogradskog Partizana.
Zanimljivost: u razdoblju 1958.-1959. predsjednik JSD Partizan bio je Franjo Tuđman.

Iz prvog primjera vidljivo je da su u upotrebi bila tri tipa crtica:

— = duga crta, dijaloška, emska (širina slova *m* u slogu). Slagari su UVIJEK stavljali dugu crtu tamo gdje je u rukopisu iza crte bio razmak. Kod dijaloga, redčanih, navođenja, cezura u tekstu, raspona (Godine bi se pisale ovako 1958. — 1959., ali dogovorno smo to pisali ipak 1958.–1959. /bez razmaka, s kratkom crtom, jer bi se slog na užim stupcima potpuno „raspadao“/). Osim u slučaju kod prefiksa (*pod–, nad–*) gdje se koristila kratka crta.

- = kratka crta, spojnica, enska (širina slova *n* u slogu).

- = crtica, diviz . Crtica koja se pisala isključivo kod dijeljenja riječi na kraju retka. U starijim rezovima (tipovima) pisama taj diviz je bio moguć i kao ukošeni znak jednakosti skraćen u pola dužine (danas toga na računalima uglavnom nema).

Dakle sve je bilo jasno u slučajevima dijeljenja riječi i slično:

Igrači su imali plavo–
–zelene dresove.

Bio je to plavo-
zeleni cvijet.

U vašem pravopisu sva navođenja s crtama ispred pisala bi se s dugom crtom.

Navodnici su gotovo isključivo bili streličasti » «, a anglosaksonski “ ” su se u potpunosti izbjegavali. Mislim da bi u pravopisu svakako bilo važno barem izričito dopustiti tu mogućnost da se pišu i streličasti navodnici, a SVAKAKO isključiti mogućnost da se pišu obrnuti streličasti navodnici (kao u francuskom), a što se danas vrlo često susreće (a sve zbog tako postavljene opcije u računalima)...

I još jedno pitanje. Prema pravopisu je navedeno pisanje brojeva većih od 9999 navedeno je da se ne piše točka između tisućica, tj. da se tamo piše razmak. To je vrlo nezgodno kod brojeva tipa 10 112,33 dakle onih koji se pišu na decimalu... Također to nože biti i problem kod same obrade većih tekstova gdje će računalo brojeve odvojene razmakom tretirati kao dvije riječi pa će se dogoditi da 10 ostane u gornjem retku a 112,33 ode u donji. Mislim da je pisanje točke iza tisućica bolje rješenje (a iza milijuna smo nekada pisali zarez)...

U svakom slučaju ove se moje napomene odnose na specifičnosti kod tiskanih publikacija i možda nemaju veze s ručnim pisanjem. Također moram napomenuti da više od dvadeset godina radim u kući koja objavljuje knjige često s minimalnim sudjelovanjem lektora u priređivanju rukopisa dijelom i stoga jer uredništvo smatra da akademski građanin mora biti pismen, a nepismenost je na njegovu sramotu. S druge

strane radio sam i na mnogim knjigama čiju je životnost rigidna primjena pravopisnih pravila u potpunosti ubila (pa izgledaju kao i hrvatska gluma – potpuno umjetno).

Drago mi je da su u ovom pravopisu neke stvari ostale otvorene, jer su sukobi s lektorima postali dosta česta pojava u nakladništvu.

A još mi je draže da ekipa koja to radi nema u prosjeku 100 godina, pa ne moram ispravljati tekstove u knjigama kad mi mlađi autor napiše:

Bila je lijepa kao Liv Tyler.

A lektor ispavi:

Bila je lijepa kao Liz Taylor.

Sve najbolje,

Dražen Tončić